

ZAJEDNIČKA TEOLOŠKA MJESTA NOVIH CRKVENIH POKRETA

Tomislav IVANČIĆ, Zagreb

Sažetak

U uvodu se objašnjava pojam crkvenih pokreta i *loci theologici*. U prvom dijelu obrađuje se apostolat kao *locus theologicus* novih crkvenih pokreta. U drugom se dijelu ukazuje na problematiku tzv. »dječjih bolesti« novih crkvenih pokreta. U trećem se dijelu obrađuju druga teološka mjesta novih crkvenih pokreta kao mjesta gdje laici bivaju duhovno i doktrinarno osposobljeni za apostolat.

Ključne riječi: crkveni pokreti, teološko mjesto, apostolat, poziv i poslanje laika, temeljno kršćansko iskustvo.

Uvodne misli

Od sedamdesetih godina prošloga stoljeća održano je u našoj domovinskoj Crkvi preko deset pastoralnih, stručnih, katehetskih i znanstvenih skupova o fenomenu suvremenih crkvenih pokreta. Činjenica da se oni na ovom Teološko-pastoralnom tjednu opet pojavljuju kao kritička tema pokazuje da to pitanje nije dostatno razjašnjeno i riješeno. Suvremeni crkveni pokreti s jedne strane, te učiteljstvo i pastoral Crkve s druge strane žive i dalje jedan pokraj drugoga, kao da nemaju ništa zajedničko, štoviše, kao da su dvije suprotstavljene strane. Očito je da je neophodno s novih motrišta razmotriti to pitanje, kako bi postalo teološki osvjetljeno i pastoralno upotrebljivo. Pokušajmo najprije ukratko objasniti smisao gornjeg naslova, a to znači razjasniti što su crkveni pokreti i što mislimo pod teološkim mjestima.

1. Crkveni pokreti

U istraživanju crkvenih pokreta treba razlikovati pokret Crkve od pokreta u Crkvi. Pokreti Crkve gibanje su čitave Crkve. Takvi su npr. liturgijski pokret, marijanski pokret, biblijski pokret, katehetski pokret, evangelizacijski pokret. Za razliku od njih, pokreti u Crkvi gibanja su nekih skupina vjernika, koji su nositelji raznih nadahnuća, darova, službi i djelovanja Duha Svetoga u Crkvi. Sv. Pavao piše: »Zar su svi apostoli? Zar svi proroci? Zar svi učitelji? Zar svi čudotvorci? Zar svi imaju dare liječenja? Zar svi govore jezike? Zar svi tumače?« (1 Kor 12,29-30). Crkvi Duh Sveti daje sve što joj je potrebno, ali nemaju svi sve nego jedni ovise o drugima i jedni se koriste drugima, kako bi u toj različitosti Crkva poput mozaika imala sve darove, službe i djelovanja i tako funkcionirala poput organizma. Ona i jest organizam, naime Tijelo Kristovo.

Govor o suvremenim pokretima u Crkvi može izgledati zamršen i nejasan. U Crkvi postoje gotovo bezbrojne skupine kao zajednice života, studijske zajednice, društva, udruge, razne neformalne skupine, pobožna gibanja, udruživanja bez neke forme, bazične skupine, Katolička akcija, humanitarni i politički katolički aktivisti raznih profila, obiteljski pokreti i pokreti mladih, karizmatički pokret, molitveno gibanje, marijanski pokret, Schönstanski pokret, pokret fokolara, kursiljo pokret, Put – neokatekumenski pokret, kršćanski terapijski pokreti, razne vrste apostolata. Za razliku od drugih skupina u Crkvi, koje su stabilne i vezane uz župu i crkvene strukture, pokreti prelaze granice župe i lokalnih Crkava te djeluju općecrkveno, univerzalno. Postoje stoga razlozi za to da u Crkvi smijemo razlikovati razne skupine od pokreta na taj način da skupine u Crkvi predstavljaju stabilnost mjesne Crkve i u njoj djeluju, dok pokreti predstavljaju misionarsku univerzalnu Crkvu i djeluju u njoj. Začetnici su pokreta redovito neke karizmatički nadarene osobe, oko kojih se stvori sociološka forma te postanu zajednica koja snagom karizme živi evanđelje na nov način i bez kompromisa priznaje Crkvu kao svoj životni temelj. Za crkvene je pokrete, naime, bitno da su ukorijenjeni u vjeri Crkve. Bez te vjere oni ne bi mogli biti crkveni apostolski pokreti, izgubili bi svoju fascinantnost i elan, ne bi imali smisla.

Želimo li izvorno shvatiti nove crkvene pokrete treba se čuvati s jedne strane simplifikacije, a s druge strane straha od dijaloga. Drugi vatikanski koncil pozvao je cijelu Crkvu na dijalog: »Crkva, snagom svoga poslanja da osvijetli čitav svijet evanđeoskom porukom i da sve ljude bilo kojeg naroda, rase ili kulture sjedini u jedan Duh, jest znak onog bratstva koje dopušta i jača dijalog. Zato se međutim traži, da prije svega promičemo u samoj Crkvi međusobno visoko štovanje, poštovanje i slogu priznavajući svaku zakonitu raznolikost, da bi se uvijek plodonosnije uspostavljao dijalog između svijui koji sačinjavaju

jedan Božji Narod, bilo da su pastiri bilo ostali vjernici.«¹ H. Küng smatra da smo u unutarcrkvenom dijalogu danas tamo gdje se prije pedeset godina bilo u interkonfesionalnom ekumenskom dijalogu. Nakon sukoba u Crkvi te nakon mirne, ali ne i miroljubive koegzistencije stojimo pred razdobljem proegzistencije. U unutarcrkvenom dijalogu radi se o susretu s Isusom iz Nazareta kojega su na različite načine susreli sudionici crkvenih pokreta.² U drugoj polovici dvadesetog stoljeća govorilo se o sekularizaciji, Božjoj smrti, o nestanku svetoga, o kraju religije i početku razdoblja postreligioznoga. Brzo su poslije toga novi val religioznosti izvan Crkve i val novih crkvenih pokreta u Crkvi demantirali takva očekivanja. Čini se da su novi crkveni pokreti odgovor kako na sekularizaciju tako i na religiozne pokrete u svijetu kao i na potrebe Crkve u suvremenom svijetu. Pa ipak oni imaju dublje korijene u samoj Crkvi. Oni su nastali iz potrebe za »onim što nas se bezuvjetno tiče« (P. Tillich). Radi se o temeljnim egzistencijalnim stvarnostima o kojima čovjek može govoriti samo s poštovanjem i dostojanstvom. Sudionici pokreta imaju potrebu dublje i svestranije raditi na svome spasenju. Oni su obdareni raznim talentima i imaju potrebu razviti ih i umnožiti. Oni traže dublji duhovni život kako bi i drugima donijeli spas i svjetlo Kristova života. Oni trebaju veću milosnu snagu kako bi izdržali u društvu u sukobima s nevjerom i zlom, u napadima na vjeru, kršćanski moral i vjerska uvjerenja. Zato se odlučuju na sudjelovanje u crkvenim pokretima.

Treba naglasiti da porast zanimanja za kršćansku vjeru i odlazak u crkvene pokrete nisu doveli do porasta prakticiranja vjere. Porasla je vjera u mnogih vjernika, ali nije porastao broj praktičnih vjernika, štoviše, kriza vjere u Crkvi nastavlja se produbljivati, što se pokazuje u sve manjem broju vjernika na nedjeljnoj misi, u povećanju broja civilnih brakova, rastu broja obitelji koje ne krste djecu. Štoviše, čini se da raste broj vjernika bez Crkve. Oni nisu ni za ni protiv Crkve nego bez Crkve. Nije to slučaj samo kod onih koji odlaze u vjersku indiferentnost nego i kod onih koji se distanciraju od institucije Crkve jer im je ona, tako oni misle, zaprjeka za život s Kristom. Također, dok raste broj molitvenih skupina, time ne raste broj onih koji mole nego kvaliteta molitelja.

2. Teološka mjesta

Teološka su mjesta, ili *loci theologici*, izvori iz kojih teologija kao znanost o vjeri crpi nove spoznaje da rasvijetli istine vjere. Pojam potječe iz Aristotelovih *Topika*, gdje on pokazuje kako se iz općepoznatih i priznatih spozna-

¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 92 (dalje: GS), u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.

² Usp. H. KÜNG, *Kršćanstvo i svjetske religije*, Zagreb, 1994.

ja može za svaki spoznajni problem naći zaključak za daljnje istraživanje i zaključivanje. U srednjem su vijeku iz Aristotelovih *Topika* nastale »regulae theologicae« iz kojih se moglo na temelju općeprihvaćenih vjerskih spoznaja dalje zaključivati.

U 16. je stoljeću Melchior Cano razradio teološka mjesta ne prema sadržaju kao »regulae theologicae« nego prema formalnom aspektu objavljenosti neke istine. On je *loci theologici* razvrstao u deset kategorija: Sveto pismo, tradicija, Katolička crkva, koncili, pape, crkveni oci, skolastički teolozi, razum, filozofija i povijest. Prvih sedam on naziva »loci theologici proprii« – teološka mjesta vlastita teologiji, a tri posljednja »loci alieni« – strana teološka mjesta, jer su posuđeni od drugih znanosti. Prva je dva teološka mjesta – Sveto pismo i tradiciju – nazvao »loci revelationem constituentes«, a sljedećih pet – Katoličku crkvu, koncile, pape, crkvene oce i skolastičke teologe – »revelationis interpretationem continentes« odnosno »loci theologici declarantes«, jer su to tumači objave i vjere. Sva su teološka mjesta sadržaji iz kojih teologija crpi načela, a iz njih teološke zaključke.

Zadaća je ovoga rada istražiti koja se zajednička teološka mjesta nalaze u suvremenim crkvenim pokretima. Pitanje je, naime, iz čega se mogu teološki izvorno razumjeti suvremeni crkveni pokreti.

3. Zajednička teološka mjesta

Tražeci teološka mjesta suvremenih pokreta u Crkvi kardinal Ratzinger upozorava na činjenicu da Crkvu vode institucija i Duh Sveti. Iz toga on zaključuje da postoje dva bitna aspekta crkvenog života: institucionalni i duhovski. Institucionalni je oblik crkvenog života Crkve temeljni i u njemu se izriče kontinuitet Crkve i njezina stabilnost i trajnost. Duhovski aspekt crkvenog života jesu stalna nadahnuća koja vode promjenama i koja postojeći ustroj Crkve oživljavaju i obnavljaju. Taj se posljednji aspekt međutim događa u stalnim trvenjima i nemirima koji postavljaju institucionalnom aspektu Crkve nova pitanja i traže nove zakoračaje. Kardinal Ratzinger to je ovako izrekao: »Kad Duh Sveti provali, on uvijek remeti i ruši svako ljudsko umovanje i planiranje.«³ Kardinal dalje kaže da je osobno iskusio zanos i oduševljenje crkvenih pokreta koji su živjeli svoju vjeru i u radosti osjećali potrebu pripočiti ju drugima. »Kao da se doslovce sam Duh Sveti javio za riječ«⁴, kaže on. No to je zbunilo i uzdrmalo one koji su u svojim intelektualističkim diskusijama ili rukotvorenim umotvorinama, konstrukcijama i modelima zamišljali i stvarali posve drukčiju Crkvu. Očito je dakle da je potrebno odrediti teološko mjesto pokreta u konti-

³ J. RATZINGER, *U službi istine*, Mostar – Zagreb, 2002., 90-91.

⁴ *Isto*, 90.

nuitetu crkvenih uredbi i ustrojstava.⁵ Kardinal Ratzinger pokušava na pitanje teološkog mjesta pokreta u Crkvi odgovoriti analizirajući odnos institucije i karizme, kristologije i pneumatologije te hijerarhije i proroštva. No on dolazi do zaključka da nijedan od tih putova ne pruža dostatan odgovor. Naime, sakrament svetog reda tvori čvrst poredak Crkve i konstituira Crkvu kao instituciju. To znači da ju Bog mora stalno stvarati, jer Crkva ne raspolaže sakramentima nego ih Bog uvijek iznova mora stvarati. Sakrament je primarno plod karizmatско-pneumatološkog zova koji Bog upućuje čovjeku. Službu Crkve ne može načiniti institucija nego Bog daje poziv i zato se službe institucije trebaju izmoliti. Službe dakle nastaju snagom slobode Duha Svetoga. Besmisleno je dakle tražiti suprotstavljenost karizmatских pokreta u Crkvi instituciji, jer i jedni i drugi imaju korijene u slobodi Božjeg vodstva Crkve. No zato je važno da se i svećenički poziv kao služba živi karizmatски, kako bi se jasnije mogle razumjeti i uskladiti službe hijerarhijskog kao i općeg svećeništva. Jednako je nemoguće razdijeliti pneumatologiju od kristologije, jer Duha se ne može ispravno shvatiti bez Krista, a Krista je nemoguće shvatiti bez Duha Svetoga.⁶ Pogrješna je misao da je u Crkvi moguće odijeliti proročke službe ili staleže pokreta i redovnika od hijerarhijske službe. Bog, naime, podiže proroke kako među redovnicima i laicima tako i među biskupima, svećenicima i đakonima. Stoga je određivanje teološkog mjesta pokreta u Crkvi moguće samo iz povijesnog ishodišta, smatra Ratzinger.

Da bi povijesno odredio mjesto pokreta u Crkvi, Ratzinger razlikuje univerzalnu Crkvu od mjesnih Crkava. Univerzalna prethodi mjesnim Crkvama, koje su njezina konkretna ostvarenja. Dvanaestorica, nazvana kasnije i apostolima, služe čitavom svijetu da svi postanu jedno Kristovo Tijelo, članovi jedne Kristove Crkve. Oni nisu, kao ni kasnije sv. Pavao, biskupi pojedinih lokalnih Crkava nego su poslani, zato se zovu apostoli, cijelom svijetu za izgradnju cijele Crkve. Apostoli naviještaju evanđelje i postavljaju mjesne upravitelje u Crkvama, a sami idu dalje u cijeli svijet. U prvoj Crkvi, dakle, brzo se oblikuju dvije bitne službe, mjesna i sveopća. U mjesnim se učvršćuje trajni hijerarhijski poredak, a na drugoj strani apostolska služba kao poredak za sveopću Crkvu.

Osim toga, kod sv. Pavla može se razlikovati dva pojma apostola. Prvi je shvaćanje njegova apostolstva kao izraslog iz osobnog susreta s Isusom Uskrslim, a koji on stavlja na istu razinu s apostolstvom Dvanaestorice. Drugi su pojam apostola za sv. Pavla njegovi suradnici koji su zapravo nadmjesni misionari, a čije apostolstvo nije izraslo ni na način Dvanaestorice ni na način sv. Pavla. Drugim riječima možemo zaključiti da je u Prvoj Crkvi postojao

⁵ Usp. *Isto*, 91.

⁶ Usp. *Isto*, 97-98.

dvostruki poredak službi, mjesni i sveopći, mada nije na isti način izrastao. Kasnije se ti misionari – apostoli pretvaraju u itinerante, dok nisu ubrzo zbog zloporaba i pitanja tko su nositelji apostolskog naslijeđa, nestali. Tad su službu daljnjeg misionarskog djelovanja preuzele mjesne Crkve i njihovi predvodnici. Tako su biskupi uvidjeli da su zapravo oni nasljednici apostola, oni stvaraju apostolsku sukcesiju te su jamci kontinuiteta i jedinstva vjere s jedne strane, a univerzalnosti i jedinstva cijele Crkve s druge strane. Kao što bez karizmatiko-sakramentalnog elementa svećeničke službe nestaje i institucionalni smisao te službe, tako i bez univerzalne brige svakog mjesnog biskupa nestaje i smisao njegova mjesnog predvodništva. Crkva je jedna, jedno je Tijelo Kristovo ostvareno u različitim mjesnim Crkvama. U Crkvi razlikujemo inkarnacijsko-kristološku dimenziju, koja je jednom zauvijek dana, i kristološko-pneumatološku dimenziju koja jamči novinu i kontinuitet Crkve. Papinstvo treba jednu i drugu dimenziju Crkve dovoditi u skladan suodnos.

Ovdje kardinal Ratzinger smješta teološko mjesto novih crkvenih pokreta. Biskupska je služba u sebe pretočila sveopće službe, no postojala je opasnost da ona ostane jedina služba Crkve bez sudjelovanja laika. Ta je opasnost postala tim aktualnija, iako to Ratzinger ne spominje, kad je za cara Teodozija Crkva postala državna rimska religija, te se razlika između Crkve i svijeta premjestila na razlikovanje hijerarhije od laika. To znači da je prijetila opasnost da se pod pojmom Crkve razumije samo hijerarhijsko svećenstvo te time izgubi jednakost svih krštenih u dostojanstvu, pozivu i poslanju, a različitost u službama, kako je to osobito konstitucija *Lumen gentium* jasno izrekla.

Logično je stoga bilo da se u trećem stoljeću javio monaški pokret. On nije imao misionarski karakter, ali je tražio odlučan život kršćanina prema evanđelju. A to je u početcima svih crkvenih pokreta. Oni žele Crkvu koja živi poslušna evanđelju i iz snage evanđelja. Monaški je pokret stvarao životna evanđeoska središta iz kojih su mogli Crkvi priteći duhovni snažni ljudi koji u sebi stapaju instituciju i karizmu. U tom se kontekstu mogu razumjeti istočne Crkve koje za biskupe uzimaju članove monaških redova te tako biskupsku službu definiraju kao instituciju i karizmu. Mogli bismo tako promatrati povijest Crkve u cjelini i tada bismo u njoj otkrili s jedne strane mjesnocrkvenu formu s biskupom na čelu kao čvrstu okosnicu, a s druge strane nove pokrete koji naglašavaju vrijednost univerzalističkog poslanja Crkve i radikalnosti evanđelja. Apostolski se pokreti javljaju u Crkvi uvijek u novim oblicima, jer su oni odgovor Duha Svetoga na promijenjene situacije Crkve. Oni pridonose duhovnoj životnosti i istini mjesnih Crkava. No istodobno su često u napetosti s mjesnom Crkvom, jer nadilaze okvire i prostore mjesne Crkve, nadilaze njezine strukture te, poput papinstva, nose apostolsku službu univerzalnosti spasa cijelom svijetu i svim mjesnim Crkvama. Pokreti su darovani Crkvi i cr-

kveni ih autoritet ne može organizacijski i planski uvoditi nego prihvatiti ono što je u njima korisno, a odbaciti što je neuporabivo.⁷

No za pokrete je važna poslušnost evanđelju i time Crkvi, stav siromaštva i slobode za apostolat. Bez te slobode pokret se gasi i gubi svoju efikasnost i smisao. Ali za takav život dobiva se motivacija samo u osobnom susretu s Isusom Kristom, u iskustvu osobnog poziva na apostolat. Taj osobni susret koji oslobađa od svega, a za apostolsko djelovanje jest uvjet da bi Duh Sveti pomazao osobu za njezin poziv i tako još jače stvarao zajedništvo. Tko je zahvaćen osobno Isusom Kristom, taj privlači oko sebe druge osobe i tako nastaje zajedništvo. Ti se uvjeti za zajedništvo ne mogu nadomjestiti institucijskim uređenjem, stvaranjem statuta i organizacijskim oblicima te disciplinom, iako je to sve neophodno, jer bez slobode od svega a za Krista gubi se snaga Duha Svetoga, sve se ohladi te se pokret počne raspadati. To je kristološko-pneumatološki i egzistencijalni temelj na kojem se regenerira novina kršćanstva, pomlađuje Crkva i preobražava svijet.⁸

4. »Dječje bolesti« crkvenih pokreta

Svako ljudsko djelo u sebi nosi dobro i zlo. Važno je ne zbog dobra prihvaćati i zlo i ne zbog zla odbaciti i dobro. Budući da snaga, elan i nadahnuće Duha Svetoga u pokretima prolazi kroz ljude, a da ih ne oslobađa od slabosti, onda treba računati s problemima, nesporazumima i sukobima. Treba puno napora, strpljivosti i poniznosti da se razlikuje govor Duha Svetoga od očekivanja, želja, vizija i težnji čovjeka. Duh se naime suprotstavlja ljudskim planovima i shvaćanjima. Bit je kršćanske vjere obraćenje, odricanje od vlastitih želja i vizija te prihvaćanje Božjih planova i Božje volje. Krist je jedini vođa, jedini učitelj i njegov je Otac jedini pravi otac svakog čovjeka.

Duh Sveti Isusov je duh izliven na Crkvu da je vodi vjekovima sve do svršetka vremena (usp. Dj 2,1-4). Duh puše kuda hoće, kaže Isus (usp. Iv 3,8). On je živa voda koja teče u vječni život (usp. Iv 4,14). Ta živa voda treba instituciju kao nasip i korito da bi tekla u ljudska srca. Duh iznenađuje, budi, vodi, govori preko znakova vremena, on je nutarnji učitelj koji vodi vjernike kamo hoće. On vodi Petra kamo on neće (usp. Iv 21,18).

Nikakvo čudo da je u povijesti Crkve bilo pokreta koji su se nasukali ili odveli u shizmu i herezu te postali sektom. Takvi su bili montanisti, katari, valdenzi, husiti, reformatorski pokreti u 16. stoljeću. I ne samo oni, stalno se umnaža broj onih koji nisu uspjeli ostati u dosluhu s Duhom Svetim. Grijeh je stalna zaprjeka i smetnja vjerniku u komuniciranju s Duhom Svetim. Zli obila-

⁷ Usp. *Isto*, 115.

⁸ Usp. *Isto*, 118.

zi kao ričući lav, da čovjeka zavede (usp. 1 Pt 5,8). On ne zavodi toliko na grijeh koliko na stavove, doživljaje, vježbe, iskustva i zahtjeve koji nisu Kristovi; njemu je cilj čovjeka odvojiti od Isusa, od njegova mentaliteta, njegovih planova i vizija. On će čovjeku dati neke religiozne ugođaje i vizije samo da ga odvoji od kršćanske vizije i iskustva Isusova puta.

Često u Crkvi i u pokretima manjka svijest da religija i Crkva nisu jedno te isto. Religije su poganstvo a kršćaninom se postaje tako da se čovjek obrati od njihovih zahtjeva, vježbi i iskustava. Religije trebaju obraćenje i otkupljenje. Nije isto vjerovati u nekog Boga napravljenog prema vlastitoj mašti i vjerovati u Isusa Krista, njegova Oca u Duhu Svetomu. Religijska iskustva i iskustva kršćanske vjere kao i iskustvo Duha Svetoga nisu isto. Pomiješa li se religija i religijsko iskustvo s kršćanskim nastaju teške posljedice, koje umrtve evanđeosku vjeru, a Crkvu ostavljaju u nemiru ili letargiji. Zato je laicima u pokretima, posebno obraćenicima bez kršćanske tradicije, neophodno duhovno vodstvo. Nije na hijerarhiji da gasi i kritizira pokrete nego da im pomogne razlikovati duhove te zadržati ono što je Kristovo, a odbaciti ono što je njemu strano. No to odbacivanje ide teško kod onih kojima je stalo do ugodnih religioznih iskustava, religioznog lažnog mira, do doživljaja svoje privatne pobožnosti, a ne do Kristova Duha i njegova Tijela. Unatoč tome važno je da se zajedno s vodom iz korita ne izbac i dijete. Svako ljudsko i vjerničko djelovanje i mišljenje iziskuje ispitivanje i razlikovanje, kako ne bi bilo zavedeno.

U članova crkvenih pokreta pojavljuju se neke vrste dječjih bolesti. Ti članovi dolaze ili iz redova tradicionalnih vjernika ili pak iz obraćeničkih iskustava. Njima se događa kao da su progledali, kao da sad prvi put prepoznaju Crkvu. Manjka im povijesni pogled na Crkvu, nedostaje im poznavanje struktura Crkve, njezina života i običaja. Imaju osjećaj kao da se to što oni doživljavaju po prvi put događa u svijetu i Crkvi. Tada počnu pre naglašavati svoju karizmu, gotovo apsolutiziraju svoj pokret, postaju isključivi kao da je tek pokret prava Crkva i kao da je to jedini put vjere kojim svi moraju poći. Osim toga, prva iskustva vjere u sebi nose snagu Duha te se članovima pokreta čini da su oni sposobni preobraziti čitav svijet i oživjeti letargične i uspravane strukture Crkve. Taj zamah gotovo redovito dovodi do sukoba s mjesnom Crkvom umjesto da se pokret uključi u postojeće strukture Crkve i preko njih djeluje. Tako dolazi do suprotstavljanja vlastitom apostolskom pozivu. Umjesto da s ljubavlju pristupaju ostalim vjernicima, oni se od njih dijele ili ih oholo kritiziraju.

Poseban se problem takvih dječjih bolesti pojavljuje u totalnoj ovisnosti o pokretu. Mnogi su u pokretu doživjeli obraćenje i susret s Kristom tako da im pokret ostaje prostor zaštite i topline. Tako su članovi Bratstva sv. Petra radije napustili Katoličku crkvu nego liturgijske i kanonske forme u kojima su doži-

vjeli obraćenje. Oni su u tridentinskoj liturgiji i njezinim disciplinskim formama života doživjeli obraćenje i poziv u svećeništvo te im se zahtjev da napuste te forme i prihvate odredbe Drugoga vatikanskog koncila učinio kao da se raspada čitav njihov obraćenički sustav i svećenički poziv. Umjesto slobode od zakona a za ljubav, u njima se pojavila vezanost uz zakon i ovisnost.

Slično je i karizmatički pokret ostao vezan uz protestantske pentekostalne američke forme, iz kojih se rodio, te postao okaminom bez slobode duha i apostolata. Jednako se dogodilo s tzv. počivanjem u duhu, za koje je komisija kojoj je predsjedao kard. Suenens ustanovila da se ne radi o djelovanju Duha Svetoga nego o mehanizmima psihe, ali su oni koji su to doživjeli, kao i svećenici koji na tome rade, radije ostali uz taj fenomen nego odrastali u slobodi Duha i poslušnosti Crkvi. Ozdravljenje obiteljskog stabla nema smisla, jer se Krist povezo sa svakim čovjekom ljudske povijesti, kaže konstitucija *Gaudium et spes*, a s druge je strane svakom čovjeku dostupan pashalni misterij (usp. GS 22), no u nekim pokretima to i dalje prakticiraju. Također egzorcizmi mogu stvoriti suprotan efekt, jer se u većini slučajeva zbog psihičke bolesti ne događa očekivano oslobođenje, te bolesnik ostaje uvjeren da je beznadno opsjednut. Iskustvo pokazuje da se obraćenjem i molitvom na miran način može svakome pomoći, pa čak da se radi i o opsjednuću. Treba također razlikovati duhove: Radi li se kod iskustva duha samo o općem religioznom ili o izvornom kršćanskom iskustvu? Autentično iskustvo Duha Svetoga vodi izgradnji Crkve i apostolskom djelovanju, a ne zatvaranju u forme molitve, liturgije, kateheza i doživljavanja. U neokatekumenskom pokretu okamenile su se određene forme kateheze i liturgije te prijete univerzalnosti apostolskog duha s jedne strane i sukobima s mjesnom Crkvom s druge strane.

Mnogi u pokretima traže samo iskustvo umjesto intelektualnog aspekta vjere. Kao da je moguće bez navješćaja vjere – *auditus fidei* – biti evangeliziran i susresti Isusa Krista. Još je veći problem ako se misli da je dovoljno samo poznavanje Svetoga pisma, a to znači *auditus fidei bez intellectus fidei*, samo znanje Božje riječi bez argumentiranog razmišljanja nad njom. Mnogi traže prvenstveno subjektivno iskustvo Boga umjesto objektivnog koje se ostvaruje u liturgiji i sakramentima.

Budući da su članovi pokreta većinom neka vrsta obraćenika, jednih od neprakticirane vjere, drugih od ateizma, manjka im dubinski tradicionalni uvid u Crkvu. Nikakvo čudo da oni stoga marginaliziraju organizacijske strukture Crkve. Za mnoge u pokretu Crkva je samo narod Božji, a to znači da prvenstveno teže ostvarivanju vrijednota kršćanske egzistencije pred vrijednostima organizacije i struktura. Kao da pred zajedničkom molitvom, iskustvom vjere, zajedništvom unutar pokreta, nestaje svijest da je Crkva Tijelo Kristovo, ne uočava se zajedništvo ministerijalnog i općeg svećeništva, ne događa

se ulaženje u planove i programe mjesne ili župne Crkve, gubi se shvaćanje euharistije kao stalne izgradnje Crkve, a ne kao privatnog doživljaja Isusove prisutnosti. U tom se smislu može govoriti o nekoj vrsti paralelnog postojanja dviju Crkava, pokreta s jedne strane i župe s druge strane.

Uviđa se također da mnogi članovi pokreta revno mole, ali zaboravljaju akciju, žive skrivenost Crkve, ali ne i njezino očitovanje, zadovoljavaju se vlastitom izgradnjom duhovnog života, a zaboravljaju svoju misijsku dimenziju i obvezu.

Neophodno je stoga stvaranje novih struktura u župnim zajednicama u kojima sve službe, darovi, zadaće i pobožnosti nalaze svoje mjesto. Treba, osim toga, imati strpljivosti i razumijevanja prema pokretima. Oni nisu zreli vjernici kao ni teološki izobraženi pojedinci, te se od njih ne može očekivati neko vrhunsko shvaćanje i življenje vjere. Osobito se treba u kritici pokreta čuvati određene umišljene prosvjećenosti, koja djelovanje Isusova Duha olako progoni i prostodušnu vjeru u Božju riječ naziva fundamentalizmom. Biskupi ne smiju biti poklonici uniformizma u pastoralnom planiranju i ne bi trebali vlastite pastoralne planove podizati na razinu onoga što smije činiti samo Duh Sveti. »Radije manje organizacije, a više Duha Svetoga«, kaže doslovno kardinal Ratzinger.⁹ Ako dolazi do sukoba između pokreta i hijerarhije, treba biti svjestan da se krivnja može pronaći na jednoj i drugoj strani te je neophodno da se obje strane jasno odrede jedna spram druge. Obje se strane moraju prepustiti vodstvu Duha Svetoga i podložiti crkvenoj mjerodavnosti. Potrebno je usvojiti nesebičnost bez koje je pluralizam nemoguć. »Obje strane moraju učiti jedna od druge, moraju se dati pročišćavati, moraju se znati i moći podnositi«, naglašava Ratzinger.¹⁰ No važno je i pokretima jasno naglasiti da se oni nalaze u cjelini Crkve i da se stoga trebaju podvrgnuti zahtjevima te cjeline. Zato će »mjesne Crkve i apostolski pokreti morati uvijek iznova, i to zajedno, spoznavati i prihvaćati kako uvijek istodobno vrijedi: *ubi Petrus, ibi ecclesia – ubi episcopus, ibi ecclesia*. Primat i episkopat, mjesnocrkvena struktura i apostolski pokreti trebaju jedni druge: Primat može samo živjeti po živom i sa živim episkopatom, a episkopat može sačuvati svoje dinamičko i apostolsko jedinstvo samo u usmjerenosti prema primatu.«¹¹

Nakon svega ostaje visjeti u zraku pitanje gdje se laici mogu osposobiti za svoj apostolat. Oni imaju poziv koji je kao talent koji treba uložiti, kao sjeme koje treba posijati, kao inteligencija koju treba razviti. Duh Sveti ih je pozvao, na Crkvi je da ih osposobi. Iskustvo vjere laike veže uz Isusa, svjedočenje međutim uz Crkvu. Treba očitno uz pronalaženje apostolata kao jednog teološkog

⁹ Usp. *Isto*, 120.

¹⁰ Usp. *Isto*, 119.

¹¹ Usp. *Isto*, 121.

mjesta novih crkvenih pokreta u Crkvi pronaći i druga teološka mjesta njihova odgoja i obrazovanja za apostolat.

5. Druga teološka mjesta novih crkvenih pokreta

Pokušajmo sada proširiti i konkretizirati teološka mjesta novih crkvenih pokreta. Članovi su tih pokreta gotovo isključivo laici. Iako u njima ima i svećenika i redovnika, iako su neke od njih osnovali svećenici, oni su tipično laički. Tko su laici?

5.1. Laička služba u Crkvi

Prije Koncila laicima su se smatrali samo oni koji su bili posebno angažirani vjernici. Nakon Koncila laici su svi vjernici osim članova svetog reda i redovničkog staleža.¹² Oni su u službi Tijela Kristova, a članovi svetog reda u službi Glave istoga Tijela. Koncil kaže: »Laici sakupljeni u Božjem Narodu i postavljeni pod jednu Glavu u jednom Kristovu Tijelu pozvani su da kao živi udovi sve svoje sile upotrijebe za porast Crkve i njezino trajno napredovanje u svetosti« (LG 33). Posljednji koncil također kaže da u Crkvi postoji jednakost u dostojanstvu, pozivu i poslanju, a razlika u službama. »Jedan je dakle izabrani Božji Narod. (...) Premda se neki po Kristovoj volji postavljaju kao učitelji i djelitelji tajna i pastiri za druge, ipak postoji među svima prava jednakost s obzirom na dostojanstvo i na djelovanje zajedničko svim vjernicima u izgradnji Kristova Tijela« (LG 32). No, »u Crkvi postoji različitost službi«¹³. Ministerijalni službenici vrše crkvenu službu, oni služe laicima. »Službenici koji imaju svetu vlast služe svojoj braći« (LG 18). Laička je služba pak svjetovna. »Laicima je svjetovna narav vlastita i posebna« (LG 31). Oni služe spasenju svijeta. »Tu su oni od Boga pozvani da pridonesu, kao iznutra, poput kvasca, posvećenju svijeta vršeći vlastitu dužnost, vođeni evanđeoskim duhom, i tako drugima otkriju Krista u prvom redu svijetleći svjedočanstvom svoga života, vjerom nadom i ljubavlju« (LG 31). Oni u svijetu vrše svećeničku, proročku i kraljevsku službu. Oni navješćuju evanđelje ne samo životom nego i riječju, naglašava Koncil (usp. LG 35). Zato im je potrebna i teološka naobrazba i duhovni odgoj i život ispunjen snagom Božjom. »Zato neka laici marljivo nastoje da steknu dublju spoznaju objavljene istine i neka ustrajno mole od Boga dar mudrosti«, zahtijeva Koncil (LG 35).

¹² Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*. Dogmatska konstitucija o Crkvi (21. XI. 1964.), br. 31 (dalje: LG).

¹³ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem*. Dekret o apostolatu laika (28. X. 1965.), br. 2 (dalje: AA).

Pitanje je gdje će laici steći izobrazbu i duhovni odgoj? Imaju li oni u župi takve mogućnosti? Mnogi su laici upisali teološke fakultete i institute, no to nije dostupno svima. Pa čak i oni koji studiraju teologiju nemaju gdje biti duhovno odgojeni. Budući svećenici i redovnici imaju bogoslovije i novicijate gdje uz teološku izobrazbu dobivaju i duhovni odgoj. Zato koncilski dekret o apostolatu laika kaže: »Razne grupe i udruženja laika, bilo da se posvećuju apostolatu ili nekim drugim nadnaravnim ciljevima, moraju prema vlastitom cilju marljivo i ustrajno raditi na formiranju za apostolat. Ta su udruženja često normalan put prikladne formacije za apostolat. U njima postoji mogućnost za doktrinarnu, duhovnu i praktičnu formaciju. Njihovi članovi, okupljeni s drugovima ili prijateljima u mala društva, neka ispituju metode i uspjehe svog djelovanja u apostolatu i uspoređuju način svoga svakidašnjeg života s evanđeljem« (AA 30).

Važno je naglasiti kako laici bez hijerarhijskog vodstva nisu u mogućnosti ostvariti opće ciljeve Crkve. Laici, iako u pokretima gdje se školuju u duhovnosti, izobrazbi za apostolat i svjedočenju, ne pripadaju pokretu nego župi i mjesnoj Crkvi. Služba Glave i služba Tijela može biti samo u tijesnom zajedništvu, koordinaciji i skladnom djelovanju. Čini se međutim kao da su laici u pokretima odvojeni od upravljanja i poslušnosti Glavi. Kome se prepušta djelovanje i odgoj laika ako ih ne vodi hijerarhijsko svećenstvo? Glava ne može bez tijela ni tijelo bez glave. Koncil nalaže da laici mogu pristupati raznim udrugama i osnivati nove, ali čuvajući dužnu vezu s crkvenim autoritetom. Udruženja nisu sama sebi cilj nego trebaju služiti ispunjenju misije Crkve prema svijetu. Vrijednost jednog pokreta može se vrjednovati samo prema usklađenosti djelovanja pokreta s ciljevima Crkve, s kršćanskim svjedočenjem i evanđeoskim duhom svakog pojedinog člana i cijele udruge (usp. AA 19). Da bi izobrazba i odgoj laika u pokretima ispravno funkcionirali, neophodno je biti svjestan da Crkvu vode Duh Sveti i hijerarhija. O tome Koncil kaže: »Duh Sveti ne samo da po sakramentima i službama Božji Narod posvećuje i vodi i krepostima ga uredjuje nego svoje darove 'dijeleći kako hoće' (1 Kor 12,11) dijeli među vjernike svakoga staleža također posebne milosti, kojima ih čini sposobnima i spremnima da prime razna djela ili dužnosti korisne za obnovu i veću izgradnju Crkve« (LG 12). On uvodi Crkvu u svu istinu, ujedinjuje ju u zajednici i službi, poučava ju i vodi raznim hijerarhijskim i karizmatičkim darovima. Duh Sveti dakle vodi Crkvu kako hijerarhijskim uređenjem tako i karizmatičkim darovima raznih pokreta koje on budi i oblikuje u Crkvi.

No tu nastaju problemi. Pokreti obično misle da ih je probudio i da ih vodi Duh Sveti i da se samo njemu imaju pokoravati. Zato se katkad ne pridržavaju liturgijskih propisa, preoblikuju razne propise sebi po volji, vladaju se kao da je irelevantno hijerarhijsko vodstvo Crkve. Zato je u svrhu zdravog razvoja pokre-

ta i njihova uključivanja u crkvene planove i programe nužno posvješćivati im da Crkvu vode i hijerarhija i Duh Sveti. Apostoli na prvom koncilu u Jeruzalemu kažu: »Zaključismo Duh Sveti i mi« (Dj 15,28). To je jedinstveno vodstvo i jedno bez drugoga ne funkcionira. Dok se traži poslušnost Duhu Svetome, traži se jednako poslušnost i onima koje je Isus postavio za voditelje Crkve. Uz istinu: »Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!« (Otk 2,7) stoji i druga riječ: »Tko vas sluša mene sluša, tko vas prezire mene prezire« (Lk 10,16). Duh Sveti i vodstvo Crkve rade usklađeno i nikad jedni protiv drugih.

S druge strane nije na biskupima da gase pokrete, nije na njima ni da ih podnose, a još manje da ih prepuste samima sebi, jer bi to bio prezir prema Duhu Svetome. Na njima je da poslušaju i razumiju znakove vremena koje Duh Sveti pokazuje preko crkvenih pokreta, prihvate ih i pomognu im da se ispravno razvijaju. Drugi vatikanski koncil upozorava: »Ali sud o ispravnosti karizama i njihovoj urednoj upotrebi spada na one koji upravljaju Crkvom i na koje osobito spada ne ugasiti Duha nego sve ispitati i zadržati ono što je dobro« (LG 12).

Pokreti nisu privatna svojina osnivača ili voditelja pokreta nego su vlasništvo Crkve i dar Duha Svetoga pastirima Crkve da im pomogne u njihovoj brizi za sve Crkve. Članovi pokreta nisu prestali biti članovima župne zajednice nego su tek sad pozvani, prema svojim sposobnostima i odgoju te izobrazbi koju su dobili, u pokretu služiti župi, biskupiji ili općoj Crkvi. Ne čine li to, na biskupima je da ih korigiraju. Pokreti naime nisu, kao redovničke zajednice, izuzeti od vlasti biskupa nego upravo očekuju vodstvo Crkve da im pomogne u njihovu hodu. Na biskupima je da uočte njihovo mjesto, ulogu i prikladnost za potrebe Crkve.

Hijerarhija treba prema dokumentima Crkve voditi apostolat laika. »Hijerarhija mora njegovati apostolat laika, davati mu načela i duhovnu pomoć, uređivati vršenje tog apostolata na opće dobro Crkve i bdjeti da se poštuje doktrina i red« (AA 24). U Crkvi još manjka taj red. Laici nemaju poput redovnika vlastite zajednice života. Stoga je na svećenicima i biskupima da vode laike i koordiniraju njihovo djelovanje i apostolat. Šteta je da kod nas još nije zaživio dokument Hrvatske biskupske konferencije i Nacionalnog katehetskog ureda iz 2000. godine pod naslovom *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, u kojem se traži da se sve zajednice, udruge i pokreti zajedno s drugim službama u župama ujedine zajednički radeći prema specifičnim darovima, službama i sposobnostima na svestranom posvećivanju župe i međusobnom obogaćivanju. Često se dobiva dojam kao da hijerarhija Crkve ima svoje ljude, animatore, vijeća, službenike i službe, a pokrete koje je probudio Duh Sveti ne priznaje i ne surađuje s njima, odnosno ne uključuje ih u djelatnosti Crkve i ne koordinira njihov apostolat u svijetu.

5.2. *Temeljno kršćansko iskustvo*

U suvremenim se crkvenim pokretima gotovo redovito dolazi do temeljnog kršćanskog iskustva. To iskustvo nije isto što i mistično iskustvo. Mistično se nalazi u svim religijama, osobito u islamu, židovstvu, hinduizmu i budizmu. To je općeljudsko iskustvo Boga koje se dobiva na temelju vjernosti određenoj religijskoj praksi. Kršćansko je iskustvo međutim iskustvo Pedesetnice, a to znači da se dobiva na temelju vjere i obraćenja Isusu Kristu. Dobiva ga se ili na temelju obnove primljenih sakramenata inicijacije ili na temelju katekumenske pripreme za primanje istih sakramenata. Mistično se iskustvo dobiva na kraju duge religijske prakse, a kršćansko iskustvo na početku hoda prema vjerničkom savršenstvu.

Osim toga, temeljno kršćansko iskustvo nije iskustvo darova Duha Svetoga. Mnogi dobiju neke darove Duha Svetoga bez tog temeljnog iskustva, a drugi ne dobiju darove iako imaju to temeljno iskustvo. Temeljno iskustvo fascinira ljude i vodi ih u zajedništvo. No, treba ga razlikovati od zajedništva u životnom pozivu koje također povezuje ljude u zajedništvo. Temeljno iskustvo povezuje sve crkvene pokrete, dok životni poziv združuje samo one koji imaju isti poziv.

Temeljno je kršćansko iskustvo doživljaj fundamentalne opcije zbog čega mnogi u tom iskustvu o sebi govore da su obraćenici. To je također doživljaj da su se vjerniku otvorile oči i da sada jasno vidi tragiku grijeha te vrjednote Crkve, kršćanske vjere i odnosa prema Bogu. Ako je bit istočnog grijeha prijeara i laž u koju je prve ljude uveo »otac laži«, kako Isus naziva sotonu, onda je temeljno kršćansko iskustvo ulazak u istinu (usp. Iv 8,44). Prvim su se ljudima otvorile oči i vidjeli su da su goli (usp. Post 3,7). U temeljnom se iskustvu čovjeku također otvaraju oči, ali on doista ugleda Boga kao svoga oca, Isusa Krista kao spasitelja i Isusovu majku kao majku Crkve i svoju majku. To temeljno iskustvo stoga čovjeku otvara oči za božanske stvarnosti, za smisao života i za otvorenu budućnost sebe i svijeta.

To iskustvo neki dožive kao susret s Isusom Kristom. U tom duhovnom iskustvu naime vjernik doživi Isusovu blizinu, njegovo čovječstvo, njegovu spasiteljsku snagu. Vjernik doživljava da mu iz svake riječi evanđelja Isus dolazi ususret kao što se i u euharistiji susreće s Kristom umrlim i uskrslim za čovjeka. Drugi opet to temeljno iskustvo dožive kao prijateljstvo s Isusom. Oni su spremni Isusu predati čitav život u uvjerenju da se samo u njemu može postići spas i ispuniti čežnje koje nadilaze čovjeka.

Sv. Pavao to iskustvo opisuje kao prijelaz iz smrti u život, iz tame u svjetlo. To je iskustvo pripadnosti novom Božjem narodu – Crkvi, iskustvo novog shvaćanja sakramenata i vjerskog života. To je iskustvo prosvjetljenja te čovjek duhovnim očima vidi stvarnosti Boga i pozadinu svega što drži svijet. Ljudi s

tim iskustvom imaju potrebu čitati Sveto pismo i napredovati u vjeri i molitvi. Ono u čovjeku ostaje prisutno cijelog života. U njemu čovjek vidi sebe i svoja djela. U tom iskustvu čovjek prosuđuje život i otkriva svoj poziv u Crkvi i svijetu. Taj se poziv može učvrstiti, kako to kaže sv. Petar: »Zato, braćo, to revnije uznastojte učvrstiti svoj poziv i izabranje« (2 Pt 1,10). To znači da se to iskustvo ne da širiti ili produbiti nego učvrstiti. Ono je polazna točka za sve drugo u vjerničkom životu. »Doista, po spoznaji njega, koji nas pozva slavom svojom i krepošću, božanska nas je snaga njegova obdarila svime za život i pobožnost« (2 Pt 1,3). Na temelju tog prvotnog iskustva može se napredovati prema sve većoj svetosti. »Zbog toga svim marom prionite: vjerom osigurajte krepost, krepošću spoznanje, spoznanjem uzdržljivost, uzdržljivošću postojanost, postojanošću pobožnost, pobožnošću bratoljublje, bratoljubljem ljubav. Jer ako to imate i u tom napredujete, nećete biti besposleni i neplodni za spoznanje Isusa Krista. A tko toga nema, slijep je, kratkovidan; zaboravio je da je očišćen od svojih prijašnjih grijeha« (2 Pt 1,5-9).

Zadaća je novih crkvenih pokreta i laika uopće davati svjedočanstvo za Isusa Krista. Svjedočiti znači potvrditi istinu onoga što je Bog rekao i Isus ostavio Crkvi za spasenje svijeta. Istina, međutim, oslobađa, kaže Isus (usp. Iv 8,32). To znači da svjedočiti znači ljude oslobađati za njegove riječi i djela, uvjeravati ih o istinitosti njegove objave. Isus je navijestio da ćemo mu biti svjedoci sve do kraja svijeta (usp. Dj 1,8).

Svjedočenje traži dvoje: najprije iskusiti samu istinitost Isusovih obećanja, a onda o njima izvijestiti javnost; najprije iskusiti snagu vjere i silu Duha Svetoga, a onda to javno tvrditi. Netko treba suvremenim ljudima posvjedočiti i jasno jamčiti da je istina sve što Isus kaže. Pokreti u Crkvi stoga trebaju imati iskustva vjere, molitve, Svetoga pisma, sakramentalne milosti, prijateljstva s Isusom, snage milosti protiv nevolja, depresije, očaja, smrti i grijeha. Iskustvom vjere vjernici dobivaju sadržaj svjedočenja, a odgojem u vjeri sposobnost da ga izreknu uvjerljivo u evangelizaciji.

Za razvoj crkvenih pokreta bitno je razumjeti te dvije etape vjerničkog hoda. Najprije trebaju članovi pokreta biti evangelizirani, a to znači doći do temeljnog iskustva, a zatim se izgrađivati u duhovnom životu i teološkoj izobrazbi. Za prvu etapu papa Pavao VI. u enciklici *Evangelii nuntiandi* kaže: »Crkva počinje evangelizirati samu sebe.«¹⁴ Bez toga ne postoji mogućnost evangelizacije svijeta. Istodobno je istina kako je nemoguće biti evangeliziran, a da se ne počne evangelizirati druge. »Nemoguće je i zamisliti da je netko Riječ prihvatio i predao se Kraljevstvu, a da sam sa svoje strane ne počne svjedočiti

¹⁴ PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi*. Apostolski nagovor episkopatu, kleru i vjernicima cijele Crkve (8. XII. 1975.), Zagreb, 1976., br. 15 (dalje: EN).

i naviještati»¹⁵, kaže papa dalje. Ivan Pavao II. također kaže da je mnogima danas potrebna prva evangelizacija.¹⁶ No važno je iza toga prijeći na drugu etapu vjerničkog života, a to je katehizacija. Pogriješke u pokretima nastaju kad već evangelizirani ponovno traže to prvo iskustvo, te zanemare drugu etapu svoje duhovne izgradnje.

Dakle, temeljno iskustvo jest prvo, na njega se kao drugo nastavlja katehizacija i vjernički duhovni život, a onda slijedi treće, evangelizacijski apostolat, čime se drugima posreduje temeljno iskustvo. Tu može nastati opasnost da se pokret zatvori u sebe i ne djeluje prema van, ne ide za evangelizacijom svijeta i reevangelizacijom vjernika. Svaki pokret stoga ima smisla ukoliko posreduje sve tri faze. Prvo, temeljno iskustvo obično se brže i lakše posreduje. To je plod kerigme odnosno evangelizacijskog djelovanja u pokretu. No tad su vjernici tek kao novorođenčad, oni nemaju dovoljno znanja ni snage Duha za misiju Crkve u svijetu i za apostolat u Crkvi. Oni sad trebaju biti katehizirani i odgajani. Pokreti stoga moraju posjedovati znanje o napredovanju u kršćanskom životu, o izgradnji krjeposti i dobivanje sve većih vjerskih spoznaja. Oni time bivaju sve dublje učvršćeni u Crkvu i njezino poslanje.

Imaju li pokreti ljude koji članove pokreta mogu tako voditi? Dokumenti Crkve traže da pokreti trebaju imati duhovne asistente koji će ih savjetovati, duhovno voditi i povezivati s vodstvom Crkve. No, također je pitanje, imaju li pojedini pokreti strategije i mehanizme da bi izvršavali svoje poslanje i apostolat. To im opet treba i može dati samo vodstvo Crkve, biskupi koji su odgovorni za evangelizaciju svijeta i izgradnju vjernika. Treba dobro uočiti tu isprepletenost hijerarhijske i laičke službe u Crkvi. Hijerarhijska služba ne može evangelizirati svijet bez laičke službe, a laička se služba ne može osposobiti za evangelizaciju bez hijerarhijske službe. Konačno, laici ne mogu djelovati u Crkvi i u ime Crkve bez mandata hijerarhije.

5.3. *Poziv i poslanje laika*

Posebno je teološko mjesto novih crkvenih pokreta buđenje svijesti laika o njihovu pozivu i poslanju. Oni su pozvani u pokret da bi stekli iskustvo kršćanske vjere i izgradili se za evangelizaciju. No njihovo poslanje jest evangeliziranje svijeta da »Crkvu učine prisutnom i djelatnom u onim mjestima i prilikama gdje ona samo po njima može postati sol zemlje« (LG 33). Poslanje ili cilj djelovanja laika nije razvoj njegova pokreta, zajednice ili udruge nego spas svijeta i rast Crkve. Njihov apostolat evangelizacije ne smije ići za tim da sebe

¹⁵ EN 24.

¹⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica biskupima, svećenicima i vjernicima cijele Crkve o vjerskoj pouci u naše vrijeme* (16. X. 1979.), Zagreb, 1994., br. 19.

promoviraju i osvajaju ljude za svoj pokret nego tako evangelizirati svijet da uvijek među njima bude onih koji će se, poput njih, u pojedinom pokretu dati izgraditi za apostolat u Crkvi. »Udruženja nisu sama sebi cilj nego moraju služiti ispunjenju misije Crkve prema svijetu, njihova apostolska vrijednost ovisi o njihovoj usklađenosti s ciljevima Crkve, o kršćanskom svjedočenju i evanđeoskom duhu svakog pojedinog člana i cijelog udruženja« (AA 19).

Pokret je mjesto gdje se oni osposobljavaju, a župa i druge strukture Crkve, kao i svijet, mjesta su gdje vrše svoj apostolat. U pokret se povlače da bi rasli pred Bogom i u duhovnosti svog pokreta, a u svijet izlaze da bi tamo bili svjedoci i živo oruđe misije same Crkve prema karizmi u mjeri koju im je dao Krist (usp. Ef 4,7 i LG 33). Za razumijevanje i ispravno vrjednovanje pokreta te osobito za korigiranje devijacija nužno je poznavati to temeljno pravilo svakog pokreta. No nije dovoljno da sami članovi pokreta budu toga svjesni nego još više učiteljstvo Crkve i pastoralni djelatnici.

Poziv i poslanje u pokretima se razvija u zajedništvu. Komunitarna je dimenzija spontana sociološka forma svih crkvenih pokreta. Krist je ustanovio jedan Božji narod da bude zajednicom života, ljubavi i istine (usp. LG 9). A Crkva je u Kristu sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda. Pokreti stvaraju novi jezik, stil, odnose i novi tip ponašanja. Oni se služe istim Svetim pismom, slušaju iste župne propovijedi, uče istu teologiju ili vjeronauk za odrasle, slave istu svetu misu i primili su iste sakramente kao i vjernici izvan pokreta. Zato su u temelju svi pokreti jednaki i među njima postoji mogućnost temeljnog razumijevanja, solidarnosti i suradnje. No, oni se razlikuju po specifičnim službama u Crkvi ili svijetu. Jedni su kontemplativni, drugi aktivistički, treći karitativni, četvrti promoviraju marijansku pobožnost, jedni razvijaju ekumenizam, drugi dijalog među religijama, jedni evangeliziraju svijet, drugi djeluju terapijski, jedni evangeliziraju kulturu i znanost, a drugi osposobljavaju u kršćanskom duhu svoje članove za profesionalnu djelatnost i sudjelovanje u politici. Sve njih, međutim, vodi isti duh i ista pastirska služba.

Crkveni pokreti trebaju međusobno komunicirati i surađivati. Iskustvo pokazuje da sudionici pokreta koji se bave apostolatom evangelizacije prelaze u druge pokrete preuzimajući njihovu specifičnu karizmu i radeći u njima na duhovnoj obnovi svijeta. Crkva treba biti odgajana u bazičnim zajednicama kako bi se juridičko i evanđeosko spojilo, da autoritet ministerijalne službe ne bude autoritet strukture nego slobode i iskustva vjere. Praksa pokazuje da se vjera Crkve ne može prenositi kao dobro upakiran paket koji nitko ne otvara nego kao svjedočanstvo izvornog kršćanskog života u zajednicama. Takve će zajednice moći biti alternativa mentalitetu postmodernog konzumističkog društva.

To je zajedništvo nastalo na temelju karizme koja se pojavila u začetniku pokreta. Činjenica je da svaki crkveni pokret, bilo laički bilo redovnički, ima svoga utemeljitelja koji ga vodi, usmjerava na izvorno življenje karizme pokreta i potiče na ustrajnost na putovima duhovne izgradnje i izobrazbe. Nesporazumi nastaju kad razni autori nekritički miješaju vođu nekog religijskog pokreta ili sekte s voditeljima crkvenih pokreta. Vođa sekte zarobljava i »pere mozak« pripadnicima sekte, odvaja ih od obitelji i svih koji bi mogli djelovati na njihovu oslobođenju, traži da se fundamentalistički drže njegovih odredbi, da mu vjeruju nekritički. No pripadnici crkvenih pokreta žive u svojim obiteljima, oni sudjeluju u radu župne zajednice, oni ostaju u Crkvi, te voditelj pokreta ima samo relativni utjecaj na njih. Kao što se može postaviti pitanje mogu li župe bez voditelja-župnika, mogu li mjesne Crkve bez svog voditelja i pastira-biskupa, može li sveopća Crkva bez vodstva Petrove službe u papama, tako je normalno da pokreti imaju svog voditelja u karizmi. Sve su redovničke zajednice nastale po nekom utemeljitelju i vođi. Posljednji Koncil zahtijeva da se redovnici moraju vratiti duhu utemeljitelja. Redovničke zajednice ne samo da se pokoravaju onome što im je propisao utemeljitelj nego ga proglašavaju blaženim i svetim te mu se mole i časte ga. Nemoguće je u Crkvi imati neku skupinu, pokret, zajednicu ili udrugu, a da ju nije netko pokrenuo i da ju netko ne vodi. G. Lohfink kaže: »Nigdje se Biblija ne bavi pastoralnim planovima i dušobrižničkim strategijama. Umjesto toga pokazuje se gotovo na svakoj stranici: Bog ne djeluje posvuda nego na konkretnom mjestu. On ne djeluje u svako vrijeme nego u određenom trenutku. On ne djeluje preko svakoga, nego preko ljudi koje si je odabrao. Ne shvatimo li mi to ponovno, neće biti u našem vremenu obnove Crkve.«¹⁷ Voditelj ili utemeljitelj nekog crkvenog pokreta samo je u službi razvoja karizme određenog pokreta te odgovorna osoba pred Crkvom i društvom. Njegovu autentičnost, uostalom, ispituje hijerarhijska služba Crkve.

Zaključak

U ovom smo radu tražili zajednička teološka mjesta suvremenih crkvenih pokreta. Pokušali smo odrediti što mislimo pod pojmom crkvenih pokreta i što podrazumijevamo pod teološkim mjestima. Oslanjajući se na misli kardinala Ratzingera nastojali smo definirati apostolstvo kao jedno od teoloških mjesta novih crkvenih pokreta u suvremenoj Crkvi. Pokreti, prema njemu, zastupaju univerzalnu viziju Crkve i radikalnost evanđeoskog života. Javljaju se u vremenima kad je potreban novi odgovor Duha Svetoga na promijenjene situacije

Crkve i svijeta. Oni nastaju iz kristološko-pneumatološkog i egzistencijalnog temelja na kojem se može regenerirati novina kršćanstva, pomladiti Crkva i preobraziti svijet.

Činjenica je, međutim, da su oni baš iz crkvenih redova žestoko kritizirani. Zato smo pokušali dati neke od razloga »dječjih bolesti« koji izazivaju kritike i zazor crkvenih pokreta. Ne bi bilo pravedno kad bi ta kritika išla samo na račun pokreta, a to znači samo na račun Duha Svetoga koji, prema iskazu Drugoga vatikanskog koncila, budi takve pokrete u Crkvi. Često se članovi pokreta osjećaju neprihvaćeni ili kao odbačeni članovi Crkve. Institucija Crkve jedva s njima surađuje, ne vidi njihovo mjesto u pastoralnim planovima, programima i inovacijama župe i biskupije. S druge pak strane laici kao članovi pokreta ne razumiju u čemu je zapravo problem. Oni očekuju radost hijerarhijskog vodstva Crkve nad njihovim obraćenjem i svjesnim uključenjem u poslanje Crkve, a doživljavaju rezervu i gotovo odbijanje.

Stoga je bilo potrebno zgrabiti dublje u dokumente Crkve i otkriti i druga zajednička teološka mjesta suvremenih crkvenih pokreta te dobiti pravi uvid u to kako su pokreti mjesta izgradnje laika za apostolat u Crkvi i svijetu. Čini se da koncilski nauk o laicima još nije prodro u svijest vjernika i institucije Crkve i da se pravo mjesto pokreta u Crkvi i svijetu tek očekuje. U pokretima laici najprije stječu temeljno kršćansko iskustvo koje je uvjet za svako drugo svjesno djelovanje kao kršćanina u Crkvi i svijetu. Tu oni mogu naći mjesto svoje duhovne i intelektualne izgradnje. Tu, međutim, nalaze i čvrsto zajedništvo koje u glomaznim župama nije moguće uspostaviti. Tu otkrivaju svoj kršćanski poziv i poslanje, dobivaju motivaciju za djelovanje na evanđeoskim načelima i snagu za moralnu preobrazbu društva. U pokretima nalaze vodstvo obdarenih osoba koje ih mogu odgovorno voditi na putu izgradnje za apostolat. Tu očekuju i pomoć institucionalne Crkve za svoj poziv. Oni tu uče svjedočiti i stalno biti spremnima na apostolat.

Laici ne bi smjeli i dalje kao članovi crkvenih pokreta ostati nekom vrstom paralelne Crkve. U njima Crkva ima velike mogućnosti evangelizacije svijeta. Institucionalna Crkva treba pomoći pokretima odbaciti što je u njima neuporabivo i neprilično, a zadržati ono što posvećuje Crkvu i svijet. Hoće li hrvatska Crkva uspjeti iskoristiti ponudu Duha Svetoga u pokretima za svoj blagoslov i napredak? Potrebe su obnove društva, a i crkvenih redova, velike te je pomoć Duha Svetoga u pokretima itekako aktualna.

Summary

COMMON THEOLOGICAL PLACES OF NEW CHURCH MOVEMENTS

The introduction explains the notion of Church movements and loci theologici. The first part of the article deals with apostolate as the locus theologicus of new Church movements. In the second part the author points out the question of so-called »children's illnesses« experienced by new Church movements. In the third part the author deals with other theological places for new Church movements as places where the laity are spiritually and doctrinally equipped for the apostolate.

Key words: *Church movements, theological place, apostolate, calling and mission of the laity, fundamental Christian experience.*